HE 41/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksia koskevan direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

Fingon lausunto Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle 30.5.2022

Esteettömyysvaatimuksia koskeva direktiiviehdotus on merkittävä aloite, joka pyrkii purkamaan sosiaalisia ja taloudellisia syrjinnän muotoja.

Kaikkialla maailmaa vammaiset ovat monella mittarilla heikoimmassa asemassa. Tämä pätee etenkin vammaisiin naisiin ja tyttöihin. Näin ei tarvitsisi olla, koska yhteiskuntaa voi rakentaa toisinkin, yhdenvertaiseksi ja inklusiiviseksi. Esteettömyyttä pitää tietoisesti edistää. Ei siis riitä, että tehdään korjauksia kun tulee tarve, vaan esteettömyys on asetettava lähtökohdaksi. Esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutuminen vaatii sanktioita. Muun muassa Australiassa, USAssa ja Britanniassa esteettömyys on ottanut suuria harppauksia siksi, että sen laiminlyöminen voi tuoda merkittävät sakot.

Yhteiskunnalliset asenteet ovat hitaasti muuttuneet tunnustamaan vammaiset aivan tavallisina kansalaisina ja kokonaisvaltaisina yhteiskunnan jäseninä, joiden aktiivinen yhteiskunnallinen osallistuminen on paitsi mahdollista oikeanlaisella tuella niin myös välttämätöntä yhdenvertaisen yhteiskunnan edistämisessä. Esteettömyysvaatimuksia koskevan direktiiviehdotuksen tulee edistää tätä omalta osaltaan.

Politiikkajohdonmukaisuuden nimissä, ja Suomen pyrkiessä kantamaan globaalia vastuuta, tulee noudatettavia esteettömyysvaatimuksia laajentaa kotimaan lisäksi koskemaan kaikkea Suomen toimintaa, mukaan lukien rajojen ulkopuolellekin ulottuvissa kestävän kehityksen ja kehityspoliittisissa aloitteissa.

Tässä yhteydessä, Fingo haluaa kiinnittää huomiota esteettömyysvaatimuksia koskevan direktiiviehdotuksen suhteen seuraaviin seikkoihin:

1. **Kehitysyhteistyö on investointi vakauteen ja turvallisuuteen**

- **Politiikkajohdonmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta tulee noudatettavat esteettömyysvaatimukset ulottaa myös Suomen rajojensa ulkopuoliseen toimintaan erityisesti kestävän kehityksen ja kehityspolitiikan aloilla.**

Hallituksen esityksessä koskien tuotteiden ja palveluiden esteettömyysvaatimuksia koskevan direktiivin täytäntöönpanoa mainitaan Euroopan komission vammaisten henkilöiden oikeuksien strategia vuosille 2021-2030. Strategiaan kuuluu parlamentin tärkeimmät suositukset, mukaan lukien vaatimukset ottaa vammaisten oikeuden huomioon kaikilla politiikanaloilla; ennaltaehkäistä, etteivät

vammaiset ihmiset kärsi erityisen paljon koronaviruspandemian tapaisista terveyskriiseistä; taata vammaisille henkilöille yhtäläinen pääsy muun muassa terveydenhuollon ja työllisyyspalveluihin; sekä osallistaa yhdistykset, vammaiset ihmiset ja heidän perheensä strategian suunnitteluun ja täytäntöönpanoon. Näiden suositusten tulisi koskea myös Suomen kehityskumppanuuksissa, ja erityisesti digitalisaatio- ja innovaatiohankkeissa. Tämä on tärkeä osa YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen toteuttamista.

Esteettömyyden edistämiseksi on välttämätöntä suunnitella osallistavasti palveluiden tarve ja toimeenpanon tapa. Vammaiset henkilöt eivät ole yhtenäinen ryhmä vaan heillä on erilaiset kyvyt ja tarpeet vammasta riippuen. Palvelut tulee suunnitella tämä huomioon ottaen. Palveluita ja aloitteita aina suunniteltava yhdessä vammaisten ihmisten ja heidän perheidensä kanssa, jotta käyttäjäkokemuksia saadaan kerättyä ennen viimeistelyvaihetta.

Suomen tulee sitoutua sekä kansallisesti että kansainvälisesti digitaalisten eettisten periaatteiden käyttöön ottamiseen. Globaalissa kontekstissa DIALin Principles for Digital Development periaatteet ovat linjakkaat politiikkamme kanssa ja nämä tulisi huomioida: https://digitalprinciples.org/

Fingon Abilis Consultingin kanssa kehittämässä työkalupakissa on hyviä digitaalisen esteettömyyden turvaamisen suosituksia:
https://fingo.fi/wp-content/uploads/2021/05/fingo-technology-and-digital-accessibility-toolkit-final.pdf

Suomi on kehityspoliittisessa ylivaalikautisessa selonteossaan identifioinut yhdenvertaisuuden sekä syrjimättömyyden varmistamisen kiireellisenä haasteena ja todennut, että ’vammaisilla tytöillä ja naisilla on usein muita heikommat mahdollisuudet saada koulutusta tai terveydenhuoltoa’. Samaan aikaan, selonteossa todetaan, että digitalisaatio on yksi keino ’edistää ihmisoikeuksia, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, mukaan lukien haavoittuvassa asemassa olevien oikeuksia ja hyvinvointia’. Näin ollen pyrkimykset edistää esteettömyyttä ja erityisesti noudatettavia esteettömyysvaatimuksia tulisi ulottaa ja oppeja tulisi hyödyntää myös laajemmin kestävän kehityksen ja kehityspolitiikan aloilla.

Kiinnittäisimme huomiota myös nykyisten tai tulevien vammaisten työntekijöiden asemaan paitsi kansallisesti niin myös kehityspolitiikan toimeenpanossa. Esteettömyysvaatimusten tulee koskea kaikkia henkilökunnalle tarkoitettuja tiloja tai palveluita. Esimerkiksi intranetit tai kokoushuoneet ovat tällaisia. Tämä saattaa asettaa vammaisen työnhakijan tai -tekijän huomattavan eriarvoiseen asemaan.

Samaan aikaan tulee muistaa, ettei esteettömyyden vahvistamisessa ole kuitenkaan kyse pelkästään teknisistä ratkaisuista. Työn pitää olla kokonaisvaltaista ja kohdistua myös muutamaan rakenteellista syrjintää ylläpitäviä asenteita.

Suomi on ratifioinut YK:n vammaissopimuksen. Esteettömyys on ihmisoikeus.

Lisätietoja:
Eppu Mikkonen, kehityspolitiikan asiantuntija, eppu.mikkonen@fingo.fi
Silla Ristimäki, kehityspolitiikan asiantuntija, silla.ristimaki@fingo.fi